Stenogrammid

XIV Riigikogu, II Istungjärk, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 21.11.2019, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:00 Riigikohtu liikme Kalev Saare ametivanne
10:01 Istungi rakendamine
2. 10:05 Riigikogu otsuse "Juhan Sarve Riigikohtu liikmeks nimetamine" eelnõu (102 OE) esimene lugemine
3. 10:42 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/788 "Euroopa kodanikualgatuse kohta" rakendamise seaduse eelnõu (74 SE) teine lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Siim Kallas
Tere hommikust, auväärsed Riigikogu liikmed!

---

1. 10:00 Riigikohtu liikme Kalev Saare ametivanne

10:00 Aseesimees Siim Kallas
Enne kui me alustame täna istungit, on meil ära kuulata Riigikohtu liikme Kalev Saare ametivanne. Palun loome saalis piduliku õhkkonna ja kutsume siia Riigikohtu liikme, et ta saaks anda ametivande!

10:00 Riigikohtu liige Kalev Saare
Austatud Riigikogu! Tõotan jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale. Tõotan mõista õigust oma südametunnistuse järgi kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ja seadustega. (Aplaus.)

10:01 Istungi rakendamine

10:01 Aseesimees Siim Kallas
Nõndaks, nüüd on aeg üle anda eelnõusid ja arupärimisi, kui neid on. Katri Raik, palun!

10:01 Katri Raik
Hea eesistuja! Head kolleegid! Mul on rõõm või au anda Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni liikmete nimel üle arupärimine haridus- ja teadusminister Mailis Repsile. Me kuulsime ka eile Riigikogu infotunnis, et meie haridusminister püüab ühe ja sama kosmoselaevaga sõita üheaegselt Kuule ja sealt tagasi, kui kasutada kujundlikku väljendit. Ma pean silmas seda, et me kaotame põhikooli lõpueksamid ja samal ajal teise käega loome kõigile ühist ühiskonnaõpetuse eksamit. See on vaid üks näide kiiretest läbikaalumata otsustest ja poolikutest dokumentidest, mis on kultuurikomisjoni sellel hooajal jõudnud. Ja mis kõige olulisem: need ei ole Eesti hariduse põhiküsimused. Kindlasti on meile oluline võrdne juurdepääs haridusele, milles me aina rohkem kahtleme. Õpetajate palk – õpetajaid on Eestis 15 000, korraliku linna täis, aga nad saavad petta. Praegu tõuseb nende miinimumpalk, mitte keskmine palk nii palju, kui on oodatud. Vahest jäi eilses uudisterägastikus tähelepanuta, et üliõpilased streikisid oma

õppejõudude palga tõstmise nimel. Ja viimaseks: Eesti venekeelne kool vajab tuge ja selgust. Seda näitab Kohtla-Järve riigigümnaasiumi tegevus.
Ütlen lõpetuseks, et Eesti oli viimase PISA testi tulemusel 2015. aastal maailmas – mitte Euroopas! – loodusteadustes kolmandal ja matemaatikas seitsmendal-kaheksandal kohal. Nagu me eile nägime, Eesti rahvusvaheline renomee – peale eilset oleme kõik selle üle mõelnud – on saanud kahjustada. Ja kui me pole PISA testis varsti enam nii head kui praegu, oleme me kindlasti kurvad, sest siis hakkab kaduma Eesti tegelik Nokia, Eesti hea haridus. Loodame saada haridusministrilt selgituse tema tegevuse kohta ja edasiste plaanide kohta. Aitäh!

10:04 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Arupärimine läheb menetlusse vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele. Nüüd siis kohaloleku kontroll.
Kohaloleku kontroll
Kohal on meid, auväärseid Riigikogu liikmeid, 81, puudub 20. Võime alustada istungit.

---

2. 10:05 Riigikogu otsuse "Juhan Sarve Riigikohtu liikmeks nimetamine" eelnõu (102 OE) esimene lugemine

10:05 Aseesimees Siim Kallas

Meie esimene päevakorrapunkt täna on Riigikohtu esimehe Villu Kõve esitatud Riigikogu otsuse "Juhan Sarve Riigikohtu liikmeks nimetamine" eelnõu numbriga 102. Selle menetlemine näeb välja järgmiselt. See on esimene lugemine, ettekandja on põhiseaduskomisjoni esimees Paul Puustusmaa ja me kuulame ära ka Riigikohtu liikme kandidaadi Juhan Sarve ettekande. Põhiseaduskomisjoni esindaja ettekandeks on ette nähtud kuni 20 minutit, Riigikohtu liikme kandidaadi ettekandeks kuni viis minutit. Iga Riigikogu liige võib esitada kummalegi ettekandjale ühe suulise küsimuse. Läbirääkimistel võivad sõna võtta fraktsioonide esindajad ja lõpphääletus on salajane. Nii et alustame. Härra Puustusmaa, palun!

10:06 Paul Puustusmaa

Austatud juhataja! Head kolleegid! Mul on hea meel teile tutvustada Riigikohtu liikme kandidaati Juhan Sarve ja anda ülevaade sellest, mis toimus põhiseaduskomisjoni arutelul Juhan Sarve Riigikohtu liikmeks nimetamise üle.
Kõigepealt Juhan Sarvest endast. Ta on Tartu Ülikoolis omandanud õigusteaduse erialal magistrikraadile vastava kvalifikatsiooni: ta lõpetas 2002. aastal *cum laude*. Aastatel 2002–2017 töötas ta Riigikohtu kriminaalkolleegiumi nõunikuna, alates 2017. aasta augustist kuni käesoleva ajani on Sarv töötanud Tartu Ringkonnakohtu kohtunikuna. Lisaks pikaajalistele kogemustele kohtusüsteemis on Juhan Sarv autorina panustanud mitmete oluliste eriväljaannete ning teaduspublikatsioonide koostamisse. Ta on üks karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, Eesti Vabariigi põhiseaduse, kohtute seaduse ja põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse kommentaaride autoritest. Samuti on ta kirjutanud artikleid kriminaalmenetluses tsiviilhagi lahendamisest, maksu- ja ametialastest süütegudest ning Riigikohtu kriminaalkolleegiumi praktikast. Nendel teemadel on Juhan Sarv viinud läbi ka kohtunike, prokuröride ning maksu- ja tolliametnike koolitusi. Juhan Sarve näol on vaieldamatult tegu kogenud juristiga, kelle koht Riigikohtu kolleegiumis on kindlasti põhjendatud.
Kohtusime temaga ka põhiseaduskomisjoni istungil, see oli esmaspäeval, 11. novembril. Komisjoni istungist võtsid osa Kalle Grünthal, Marek Jürgenson, Siim Kiisler, Oudekki Loone, Lauri Läänemets, Hanno Pevkur, Taavi Rõivas ja Vilja Toomast. Peale Juhan Sarve oli kohale kutsutud ka Riigikohtu esimees Villu Kõve. Dispuut oli väga põnev, küsimusi oli palju ja istung kujunes pikaks. Toon välja mõned olulisemad küsimused, mis seal esitati. Nii saame ehk ära hoida osa küsimusi, mis teil oli plaanis siin täna esitada.
Hanno Pevkur küsis põhjendust, miks menetlusprotsessid Eestis väga kaua kestavad. Ka uuris ta, kuidas Juhan Sarv suhtub võistlevasse protsessi. Juhan Sarv vastas, et ta suhtub pessimistlikult võistleva protsessi kohaldamisse Eesti õiguses. Tema arvates võistlev protsess ei ole Eesti kultuurile omane. Koolitusi on vähe ning seetõttu ei oleks võistlevas protsessis pädevaid isikuid piisavalt palju. Ta lausus,

et kohtumenetluse eesmärk peab olema tõele võimalikult lähedase tulemuse saavutamine ning võistlevas protsessis võib võita parim advokaat, aga mitte tõde ise. Ta tõi välja, et kohtumenetlust aeglustavad erinevad tegurid. Kohati aga on kriminaalmenetluses lihtsalt liiga jäigad reeglid, mille pehmendamist me võiksime kaaluda. See on loomulikult poliitikute ülesanne ja meil oleks võimalus siin midagi ära teha.
Oudekki Loone küsis, kui sõltumatud on kohtuastmed üksteisest ja kas vajadusel võiks luua ka konstitutsioonikohtu, millest on meedias ja üldse avalikkuses palju räägitud. Juhan Sarv vastas, et tema hinnangul ei ole meil kohtute sõltumatusega probleeme ja liigset survet kohtutes tunda ei ole. Tema hinnangul tagab praegune kohtusüsteem kohtute poliitilise sõltumatuse, tegemist on hea süsteemiga. Samas ta sõnas, et kohtusüsteemis on küll vaja uuendusi, kuid need uuendused peavad olema evolutsioonilised, mitte revolutsioonilised. Konstitutsioonikohtu loomine võib tekitada võimaluse poliitilisteks mõjutusteks.
Kalle Grünthal küsis, kui palju mõjutavad kohtunikke meedias kajastatud kommentaarid kohtuasjade kohta. Juhan Sarv vastas, et kohtunik peab lähtuma toimikuandmetest. Tema isiklik kogemus on see, et meedias kajastatu erineb toimikus olevast informatsioonist. Ta leidis, et meediakajastus peab olema tasakaalukas ja see, kui palju peaks menetluse varajases staadiumis informatsiooni avalikkusele andma, on vägagi tõsine küsimus.
Oudekki Loone päris veel, kas Juhan Sarv tunnetab juriidilist probleemi selles, et prokuratuur võib tõendeid uurida aastaid, kuid kaitsjal on aega tõenditega tutvuda vaid paar kuud. Pooled ei ole seetõttu võrdses seisundis. Juhan Sarv vastas, et kõik sõltub siiski konkreetsest olukorrast. Vahel ei ole võimalik kaitsjale tõendeid varem anda. Ilma tõendeid algul enda käes hoidmata ei ole võimalik uusi vajalikke tõendeid koguda. Üks kohtumenetlust kiirendava toimega seadusemuudatus oleks kohtunike õigus teha olukorras, kus ükski süüdistusaktis kirjas olev fakt, ka tõendatud fakt, ei vasta kuriteokoosseisule, kas kohe õigustmõistev otsus või teha mingi muu tehniline otsus selliselt, et menetluses ei jõutaks tõendite uurimiseni. Juhan Sarv selgitas, et kehtiv õigus sellist võimalust ette ei näe, tõendeid peab uurima igal juhul, ka siis, kui see võtab aastaid aega. Juhan Sarve hinnangul on kriminaalmenetluse seadustik loodud lahendama lihtsamaid, n-ö paari süüdistatava kuritegusid, aga olukorras, kus kuriteod on osutunud väga keeruliseks, on kehtiv kriminaalmenetluse seadustik liiga jäik.
Kalle Grünthal küsis, kas kriminaalmenetluse lõpetamine oportuniteediga eeldab, et isik tunnistab end täies ulatuses süüdi. Ta palus seda täpsustada. Juhan Sarv vastas, et kriminaalmenetluse oportuniteediga lõpetamisel rangelt võttes isik end süüdi tunnistama ei pea, kuid seda tõlgendatakse süüdistataval alusel kriminaalmenetluse lõpetamisena. Isik peab olema sellel alusel lõpetamisega nõus. Ta nentis veel, et ka kokkuleppemenetluses – see on siis teine menetluse liik – ei pea isik end süüdi tunnistama, kuid ta peab olema kokkuleppega nõus ja leppima teadmisega, et edaspidi tal on küljes kurjategija pitser.
Peale pikka küsimuste ja vastuste vooru asus komisjon menetlusotsuseid tegema. Komisjon otsustas teha ettepaneku võtta eelnõu täiskogu 21. novembri istungi päevakorda, määrata ettekandjaks komisjoni esimees Puustusmaa ja teha ettepanek võimaldada vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 117 lõikele 3 Juhan Sarvel esineda täiskogu ees kuni viieminutise ettekandega. Kõik otsused võeti vastu konsensusega. Aitäh!

10:14 Aseesimees Siim Kallas

Küsimusi ei näe. Seega veel kord aitäh! Nüüd me palume kõnetooli Riigikohtu liikme kandidaadi Juhan Sarve, et ta saaks viie täisväärtusliku minuti jooksul oma seisukohti esitada.

10:14 Riigikohtu liikme kandidaat Juhan Sarv

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Austatud istungi juhataja! On suur au seista teie ees siin saalis, kus 28 aastat tagasi taastati Eesti iseseisvus ja kus sünnivad seadused, mille alusel kohus õigust mõistab. Ühtlasi tahan tänada kõiki neid Riigikogu liikmeid, kellega mul on juba olnud võimalik kohtuda nii põhiseaduskomisjonis kui ka fraktsioonides ja väga meeldivas õhkkonnas arutada erinevaid õiguslikke küsimusi.
Oma senises töös kohtunõuniku ja ringkonnakohtu kohtunikuna olen, jah, 17 aastat tegelenud valdavalt karistusõiguse ja kriminaalmenetlusega. Vähemal määral on olnud kokkupuuteid teiste õigusharudega. Kui te peaksite täna minu kandidatuuri toetama, siis loodan oma teadmisi ja kogemusi riigikohtuniku ametis rakendada ausalt ja erapooletult.

Kuna minu kandideerimise käigus tõusis ilmselt kõige rohkem üles küsimus, kuidas lühendada mahukate kriminaalasjade menetluse aega, siis kasutaksingi mulle siin eraldatud minuteid eeskätt selleks, et pakkuda välja mõned mõtted, kuidas seadusandja saaks Eesti kriminaalmenetluse korda vähem bürokraatlikuks muuta ja sel moel suurte asjade menetlemist kiirendada. Sellega ei taha ma öelda, et absoluutselt kõik on seadusandja kätes ja kohtud ise ei saa midagi teha. Kindlasti saavad, aga arvestades praegust auditooriumi, keskenduksin pigem nendele võimalustele, mis on seadusandja kätes.
Ühte aspekti ettekandja juba mainis: võiks olla võimalik mõista inimene õigeks tõendeid uurimata, juhul kui kohus leiab, et süüdistuses kirjeldatud tegu, isegi kui see on tõendatud, ei vasta abstraktselt ühegi kuriteo tunnustele. See hoiaks ühelt poolt menetlusaega kõvasti kokku ja teiselt poolt tõstaks süüdistusaktide kvaliteeti. Teiseks vääriks kaalumist võimalus jätta kriminaalmenetluses sarnaselt tsiviilkohtumenetlusele ära kohustus esitada ja uurida tõendeid selliste faktide kohta, mille kõik kohtumenetluse pooled omaks võtavad ehk mille üle vaidlust tegelikult ei ole. Kolmandaks saaks lihtsustada kirjalike tõendite uurimise korda, eeskätt vähendades dokumentide tarbetut ettelugemist kohtuistungil. Neljandaks võiksid kohtul olla mõjusamad vahendid selleks, et ohjata menetlust olukorras, kus mõni menetlusosaline on asunud protsessi venitama.
Viiendaks, praegu on selline olukord, et kui kriminaalasja arutav kohtunik enne menetluse lõppu vahetub, tuleb kogu menetlust alustada otsast peale, isegi kui see on kestnud juba aastaid. Paraku selliseid vahetusi ei saa välistada – inimesed pensioneeruvad, jäävad haigeks, vahetavad töökohti – see on paratamatu. Me ei saa öelda, et midagi ei saa juhtuda, enne kui kohtuasi on lahendatud. Aga tänapäeva tehnika võimaldaks kohtuistungid väga kvaliteetselt videosalvestada. Seadust võiks muuta nii, et uuel kohtukoosseisul oleks õigus pärast videosalvestiste läbi vaatamist jätkata asja arutamist sealt, kus eelmisel koosseisul pooleli jäi, mitte nullist. See annaks märkimisväärse võidu sellistes asjades, kus kohtunik vahetub.
Kuuendaks osutan sellisele huvitavale tõigale, et 2017. aasta seisuga oli Eestis 100 000 elaniku kohta 77,8 advokaati. See on Euroopa Liidus üks kõige väiksemaid näitajaid. Meie suures n-ö õiguslikus eeskujuriigis Saksamaal on see näitaja 2,5 korda suurem, paljudes Euroopa riikides veelgi suurem, näiteks Küprosel ja Luksemburgis üle viie korra suurem. Ma kardan, et Eestis on kriminaalõigusega tegelevate advokaatide vähesus ja eriti just tugevate advokaatide nappus üks probleem, mis tingib selle, et istungiaegade leidmine on raske – lihtsalt advokaatide kalendrid on täis. Sellest aspektist võiks vaadata advokatuuriseadust: kas midagi seal muutes oleks võimalik Eestis advokaatide arvu suurendada, samas loomulikult langetamata muude õigusteenuse kvaliteeti.
Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ei ole ühte kindlat võluvitsa, mis võimaldaks suuri menetlusi kiiresti ja kvaliteedis järele andmata lahendada. Aga arenguruumi on kindlasti nii kohtute poole pealt kui ka seaduse poole pealt vaadates. Need näited olidki mõeldud sellise mitteammendava ja tõesti näitliku ülevaatena sellest, mida muu hulgas võiks kaaluda, et olukorda parandada. Aga loomulikult otsus selle kohta, mida kriminaalmenetluses muuta ja kas üldse muuta, saab tulla ainult teilt. Selle otsuse saate teha ainult teie. Sellega ma lõpetaksin. Tänan tähelepanu eest!

10:20 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Ettekandjale on küsimusi. Ruuben Kaalep, palun!

10:20 Ruuben Kaalep
Aitäh! Hea ettekandja! Küsin teilt sama, mida olen küsinud ka eelmistelt Riigikohtu liikme kandidaatidelt. Küsimus iseenesest on lihtne: kas Eesti Vabariigi territooriumil, sealhulgas ka Petserimaal ja Narva jõe paremal kaldal, on Eesti põhiseadus Euroopa Liidu õiguse suhtes ülimuslik?

10:20 Riigikohtu liikme kandidaat Juhan Sarv
Aitäh küsimuse eest! Jah, selles mõttes, et Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamise seaduse kohaselt võib Eesti kuuluda Euroopa Liitu, lähtudes oma põhiseaduse aluspõhimõtetest. See tähendab seda, et Eesti õiguskorra tipus on Eesti Vabariigi põhiseaduse aluspõhimõtted ja need prevaleerivad ka Euroopa Liidu õiguse ees. Kui tekiks tõsine kollisioon ja konflikt, siis tagajärg oleks ilmselt see, et Eestil tuleks Euroopa Liidust lahkuda. Aga põhimõtteliselt on Eesti Vabariik täiesti suveräänne.

10:21 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Mihhail Lotman, palun!

10:21 Mihhail Lotman
Aitäh! Kas ma sain teie ettepanekust õigesti aru, et kui mõlemad osapooled on asjaoludega nõus, siis nagu ei raiskaks aega nende paikapidavuse kinnitamisega? See tekitab minus teatud hämmingut. Võib ju tekkida olukordi, kui väidetav kurjategija võib ohvrit mõjutada. Näiteks perevägivalla puhul ohver ütleb, et midagi ei olnud, aga endal on silm sinine ja hammas välja tulnud – ta kinnitab, ise omal süül kukkus trepist alla.

10:22 Riigikohtu liikme kandidaat Juhan Sarv
Tänan küsimuse eest! Siin muidugi tuleb tähele panna, et kriminaalmenetluses süüdistusfunktsiooni täidab prokuratuur ja prokuratuur ei ole seotud kannatanu seisukohaga. Kui prokuratuuril on piisavalt tõendeid, et vaatamata sellele, et kannatanu eitab enda ründamist, siiski ründamine toimus, siis see, et kannatanu väidab, et seda ründamist ei toimunud, ei takista kriminaalmenetluse jätkamist, süüdistuse esitamist ja inimese süüdi tunnistamist.

10:22 Aseesimees Siim Kallas
Peeter Ernits, olge lahke!

10:22 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Kuus aastat tagasi tekkis küsimus, kas Riigikogu liikmetelt Priit Toobalilt ja Lauri Laasilt saadikupuutumatus ära võtta. Toonane õiguskantsler Teder saatis selle prokuratuuri taotluse prokuratuuri tagasi, aga teie sekkusite ja ütlesite, et tegelikult on õiguskantsleri liikumisruum n-ö nullilähedane, tema on ainult selline postkast, kes annab taotluse edasi, tema asi ei ole arutada asja põhiseaduslikkuse üle. Enne seda, kui me hakkame nüüd siin vajutama nuppu ja hääletama teie poolt või vastu, ma tahaks teada sellist asja. Samasugune olukord võib ühel päeval tekkida ükskõik kellega meist siin ja kas õiguskantsler peab aktsepteerima kõike, mis prokuratuur ette paneb? Prokuratuuriga on meil teatavasti väikseid probleeme.

10:23 Riigikohtu liikme kandidaat Juhan Sarv
Aitäh küsimuse eest! Ei, kindlasti ma toona ei väitnud seda, et õiguskantsler on postkast, kes peab prokuratuuri ettepanekud lihtsalt Riigikogule ette kandma või on nagu prokuratuuri suuvooder. Toona tekkis vaidlus sellest, et õiguskantsler keeldus seda ettepanekut esitamast, kuna ta väitis, et seadus, mille alusel menetlustoiminguid tehti – olid vist läbiotsimised, kui ma õigesti mäletan –, oli põhiseadusvastane seadus. Siis tekkis erialakirjanduses ehk juriidikaveergudel diskussioon teemal, kas õiguskantsler on pädev tegema lõplikku otsust, kas see seadus on põhiseadusega vastuolus või mitte. Mina väljendasin siis seisukohta, et õiguskantsler ei saa sellist lõplikku hinnangut anda, see on siiski põhiseaduslikkuse järelevalve kohtu pädevuses. Kui õiguskantsleril tekib kahtlus, et seadus on põhiseadusvastane, siis ta saab põhiseaduse ja seaduse alusel algatada põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse. Kui selle menetluse käigus selgub, et see seadus tõepoolest on põhiseadusvastane, siis on ka alus jätta see taotlus Riigikogule esitamata. Samas on põhjuseid, miks õiguskantsler võib keelduda prokuratuuri ettepanekut Riigikogule esitamast, loomulikult rohkem. Eeskätt seonduvad need sellega, kas on alust arvata, et mõni konkreetne kriminaalmenetlus on poliitiline kättemaksuakt või on tegu mingitest muudest ebakohastest põhjustest tingitud menetlusega, mitte kuriteo uurimisega klassikalises mõttes.

10:25 Aseesimees Siim Kallas
Jaanus Karilaid, palun!

10:25 Jaanus Karilaid
Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Mul on küsimus laiemas plaanis. Kas te soovitaksite parlamendile tulla rohkem avalikkuse ette debatiga karistusõiguse üle? Mis te isiklikult arvate: kas karistusõigus on meil ülereguleeritud või mitte? Kas me oleme parlamendis liiga uljalt vastu võtnud Justiitsministeeriumi soovitusi ja midagi kõvasti üle reguleerinud?

10:26 Riigikohtu liikme kandidaat Juhan Sarv
Aitäh küsimuse eest! Ma olen alati arvanud, et karistusõigus ja kriminaalvastutus on piiratud ressurss, mida tuleb kasutada säästlikult. Me peame väga hoolikalt jälgima, et me kuriteoähvardust ära ei devalveeriks. Kui piltlikult öeldes pool elanikkonnast on karistusregistris, siis sellise süüditunnistamise fakt kaotab oma tähenduse, sellel ei ole nagu enam mingit sisuliselt hukkamõistvat väärtust. Kui vaadata karistusseadustikku, siis seal on tõepoolest päris palju väga avaraid kuritöökoosseise, kuhu alla puhtgrammatilisel tõlgendusel võiks paigutada väga suure osa inimkäitumisest.
Eeskätt torkab silma karistusseadustiku 10. peatükk, kus on kirjas poliitiliste õiguste ja kodanikuvabadustega seotud kuriteod. Selline näide nagu eraviisiline jälitustegevus. Ma peast tsiteerides võin natuke eksida, aga põhimõtteliselt ütleb see koosseis umbes midagi sellist, et karistatakse teise inimese jälgimise eest tema kohta informatsiooni kogumise eesmärgil. Puhtgrammatiliselt tõlgendades me ilmselt paneme siin praegu kõik seda kuritegu toime – kui me jälgime kedagi teist inimest, mingit informatsiooni me ikka saame koguda tema kohta. Loomulikult kedagi sellise tegevuse eest süüdi ei tunnistata. Ja nii ongi võimalik olukord, kus kohus peab hakkama seda koosseisu tõlgenduslikult kitsendama, aga ega see kohtule väga ei meeldi. Kohtule meeldiks, kui seadusandja oleks piirid kindlamalt paika pannud. Ja selliseid koosseise on veel, kus karistatavusala on liiga laiaks aetud – ilmselt mõttega, et jumala eest midagi välja ei jääks ja kui on vaja, siis saaks karistada. Teisest küljest peaks siiski kuriteokoosseisu kirja pannes mõtlema ka teisipidi: peab ikkagi kirja panema need teod, mille eest on tingimata vaja karistada, ja vaatama, et selle koosseisu alla ei satuks teod, mille eest ei peaks karistama.

10:28 Aseesimees Siim Kallas
Anti Poolamets, palun!

10:28 Anti Poolamets
Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja! Väidetavasti suureneb valekaebuste hulk seoses perevägivalla väidetavate juhtumitega just siis, kui perekonnad on otsapidi lahutusprotessis. Ja see on väidetavasti tõsine probleem. Siit ka üldisem küsimus: kuidas üldse menetleda valekaebusi? Tegu on ju tõsise õigusemõistmisvastase kuriteoga. Kuidas selliseid olukordi paremini kontrollida?

10:29 Riigikohtu liikme kandidaat Juhan Sarv
Aitäh küsimuse eest! Vastus on see, et neid tuleb menetleda nagu iga kuritegu, sest tõesti, valekaebuse esitamine on kuritegu ja selle vastu tuleb kasutada kõiki kriminaalmenetluslikke vahendeid. Mingit spetsiifilist erikorda ilmselt nende kuritegude menetlemiseks tarvis ei ole. Aga siin tuleb tunnistada, et võibki tekkida olukord, kus me ei saagi reaalselt teada, mis see tõde on. Jääbki sõna sõna vastu olukord ja ei ole ka alust ühte ega teist poolt eelistada või öelda, et üks valetab, teine ei valeta. Mõlema inimese suhtes ehk siis nii väidetava vägivallatseja kui ka väidetava valekaebuse esitaja suhtes kehtib süütuse presumptsioon ja siis võibki minna nii, et kumbki versioon ei leia toetust. Samas muidugi on menetleja ülesanne teha kõik võimalik, et koguda tõendeid ja selgitada välja, kas tegemist tõesti oli vägivallaga või on tegemist valekaebusega kes teab mis eesmärkide saavutamiseks. Selleks ongi kohtueelne menetlus ja hiljem kohtumenetlus, et tõde päevavalgele tuua. Aga tõele näkku vaadates tuleb tunnistada, et mitte alati see ei õnnestu.

10:30 Aseesimees Siim Kallas
Kert Kingo, palun küsimus!

10:30 Kert Kingo
Tere, austatud kandidaat! Mina sooviksin kuulda teie arvamust vastakaid emotsioone tekitanud olukorra kohta. Mary Krossi juhtum, kus tõendati, et ta andis politseile valeütlusi, lõpetati oportuniteediga. Ja praktiliselt kohe järgmisel päeval hakkas Mary Kross väitma, et tema ei ole valeütlusi andnud ja politsei ei ole oma tööd õigesti teinud ja on vale suuna võtnud. Sooviksin kuulda teie kommentaari sellele olukorrale.

10:31 Riigikohtu liikme kandidaat Juhan Sarv

Aitäh küsimuse eest! Mul on väga raske seda kommenteerida, kuna ma ei ole ise selle asjaga, selle toimikuga tutvunud. Tean ainult nii palju, kui ajakirjanduses on kirjutatud, ja selles mõttes ma tõesti ei tahaks mingit lõplikku hinnangut anda. Aga see küsimus seondub natuke teemaga, mis tõusetus ka põhiseaduskomisjonis: ega me rangelt võttes ei saa ju sõnavabaduse tingimustes kuidagi kellelgi keelata väita, et ta ei ole süüdi. Ka pärast süüdimõistvat kohtuotsust võib inimene olla veendunud, et ta on süütu, ja seda ka väljendada. Oportuniteet ei ole süüdimõistev kohtuotsus. Kas selles asjas kohaldati seda põhjendatult, kas oli otstarbekas menetlus niimoodi lõpetada või mitte – kahjuks siin ma jään vastuse võlgu, sest ei ole selle asjaga tutvunud.

10:32 Aseesimees Siim Kallas
Riina Sikkut, palun!

10:32 Riina Sikkut
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Mul on hea meel, et Riigikohus meil niimoodi nooreneb ja tuleb väga mitmekesise taustaga inimesi juurde. Viimase poole aasta jooksul te olete vist neljas Riigikohtu kohtunik, keda me siin ametisse nimetame. Minu küsimus lähtub sellest, et me Kai Kullerkupu, Kalev Saare ja Kaupo Paali puhul hästi palju arutasimegi selle üle, mis meil praegu kohtuid koormab ja kuidas ülejäänud ühiskond saaks appi tulla, et pered saaksid omavahel paremini suheldud, et lahutused ei jõuaks kohtusse, vaid lepitaks kokku varem. Kui me aga vaatame kriminaalasju ja kogu meie kuritegevuse maastikku, siis mida te näete? Mis on need murekohad, mille leevendamiseks ülejäänud ühiskond peaks appi tulema? Mis on asjad, millel me võiks paremini silma peal hoida? Mida me võiks teistmoodi lahendada? Kas tegemist võiks olla narkokuritegudega või röövimistega? Mis on need murekohad teie arvates?

10:33 Riigikohtu liikme kandidaat Juhan Sarv
Aitäh küsimuse eest! Jah, ma arvan, et narkokuriteod on üks teema küll, millele tasuks tähelepanu pöörata. Ma ei pea siin silmas mingite ainete legaliseerimist või sootuks dekriminaliseerimist, aga praegu on olukord ju selline, et seadus ei erista narkootilisi aineid nende ohtlikkuse alusel. Põhimõtteliselt on fentanüül ja marihuaana ühes nii-öelda pundis. Teine probleem minu arust on selline. Karistusseadustikus § 183 räägib narkootilise aine väikeses koguses käitlemisest ja § 184 suures koguses käitlemisest. § 184 koosseisu puhul ei ole juttu enam mingist edasiandmisest, piisab lihtsalt selle suure koguse käitlemisest. Aga kui me vaatame seadusest, mis on suur kogus, siis see on kümme tarbimiskogust, mis on tegelikult ikkagi väga vähe. Ja selle paragrahvi alla lähevad ka sellised inimesed, kes ei tegele narkoäriga või narkodiilerlusega, vaid enda ja võib-olla ka oma sõprade tarbeks käitlevad võib-olla mitte kõige ohtlikumaid aineid. Siin võiks rohkem diferentseerida. Kogu maailma kogemus näitab ju ka seda, et karmide karistustega narkoprobleemi ei lahenda. On vaja hoopis teisi meetmeid, juurde on vaja rehabilitatsiooni, ravi – kõike sellist. Karistus peab kehtima jääma teatud asjade eest. Kindlasti ta on omal kohal, aga ainult karistuse peale lootma ei maksa jääda. Ma arvan, et karistusõiguse rakendamise hulga pealt annaks küll kokku hoida, rõhuasetusi tuleks mujale suunata. Ja veel üks asi on muidugi needsamad avarad kuriteokoosseisud, mida ma enne mainisin. Kui mõningaid asju natuke kitsendada, võib see kaasa aidata. Aitäh teile!

10:35 Aseesimees Siim Kallas
Kalle Grünthal, palun järgmine küsimus!

10:35 Kalle Grünthal
Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Mul on selline küsimus. Viimasel ajal on väga palju sagenenud verbaalsed rünnakud nii sotsiaalmeedia kui ka ajakirjanduse kaudu. Inimesi ähvardatakse. Milline on teie hinnang, kas võiks ähvardamise delikti ka väärteomenetluse raamidesse hõlmata? Karistusõiguse seisukohalt on see kriminaliseeritud vist teatud juhtudel.

10:36 Riigikohtu liikme kandidaat Juhan Sarv
Jah, ähvardamine on kuritegu teatud tingimustel: kui ähvardatakse tapmise, raske tervisekahjustuse tekitamise või vara olulises osas hävitamisega ja see ähvardus on tõsiseltvõetav. Kui teha sellest

väärtegu, siis see ju kergendaks, n-ö leevendaks olukorda. Või kas te peate silmas seda, et tekitada sinna kõrvale veel mingi koosseis, nii et leebemad ähvardused läheksid nagu väärteokoosseisu alla? Selle üle võiks mõelda. Ma siin käigu pealt ei oska sellele hinnangut anda, aga mõelda selle üle ju võiks.

10:37 Aseesimees Siim Kallas
Helle-Moonika Helme, palun!

10:37 Helle-Moonika Helme
Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te loomulikult ei saa kommenteerida Mary Krossi juhtumit, sest te ei ole ise selles protsessis osalenud. Aga ma küsin selle kohta, et peaprokurör Lavly Perling on enda 2017. aasta juhendis selgelt öelnud, et oportuniteediga ei saa lõpetada õigusemõistmisevastaseid süütegusid. Ja politseile valeütluste andmine on õigusevastane süütegu. Kuidas teie asjatundjana seda vastuolu kommenteeriksite?

10:37 Riigikohtu liikme kandidaat Juhan Sarv
Aitäh! Rangelt võttes ei ole peaprokuröri juhis n-ö siduv õigusakt. See on üsna tavapärane, et põhjendatud juhtudel – ja see on ka prokuratuurisiseselt täiesti aktsepteeritud praktika – kaldutakse peaprokuröri juhisest kõrvale. Nii et iseenesest ma selles väga suurt probleemi ei näe. Ja jällegi: mis puutub asja n-ö sisulisse õigsusesse, siis jään vastuse võlgu.

10:38 Aseesimees Siim Kallas
Nõnda. Riigikohtu liikme kandidaadile rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Nüüd on meil võimalus avada läbirääkimised. Läbirääkimistel võivad esineda fraktsioonide esindajad. Kõnede kastis sooviavaldusi näha ei ole, seega arutelu on lõppenud ja alustame hääletamist. Kõigepealt kutsun ma kõiki saali ja siis läheme hääletusprotsessi juurde.
Tähelepanu! Tuletan kõigile meelde, et tegemist on salajase hääletamisega.
Panen hääletusele Riigikohtu esimehe Villu Kõve esitatud Riigikohtu otsuse "Juhan Sarve Riigikohtu liikmeks nimetamine" otsuse eelnõu. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Otsuse poolt hääletas 67 Riigikogu liiget, vastu oli 3, erapooletuid ei olnud. Juhan Sarv on nimetatud Riigikohtu liikmeks. Palju õnne! (Aplaus.)

---

3. 10:42 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/788 "Euroopa kodanikualgatuse kohta" rakendamise seaduse eelnõu (74 SE) teine lugemine

10:42 Aseesimees Siim Kallas
Nii, kui me nüüd rahunenud oleme, siis läheme edasi järgmise päevakorrapunkti juurde. See on Vabariigi Valitsuse algatatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/788 "Euroopa kodanikualgatuse kohta" rakendamise seaduse eelnõu 74 teine lugemine. Ettekandeks palun siia pulti põhiseaduskomisjoni esimehe Paul Puustusmaa!

10:42 Paul Puustusmaa
Hea juhataja! Austatud kolleegid! Toon teie ette 74 SE ehk siis Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/788 "Euroopa kodanikualgatuse kohta" rakendamise seaduse eelnõu teise lugemise eelse arutelu ja sellega kaasnenud menetluslikud otsused põhiseaduskomisjonis.
Kõigepealt, eelnõu algatas Vabariigi Valitsus tänavu 16. septembril. Esimene lugemine toimus 22. oktoobril. Komisjon tegi oma 19. novembri istungil ettepaneku eelnõu teine lugemine katkestada ning määrata eelnõu uueks muudatusettepanekute tähtajaks 3. detsember kell 17.15. Teen väikese kokkuvõtte sellel istungil toimunust. Istung, nagu ma ütlesin, toimus 19. novembril. Osa võtsid Heiki Hepner, Siim Kiisleri asendusliikmena Marek Jürgenson, Kalev Kallo Oudekki Loone asendusliikmena, Erkki Keldo Taavi Rõivase asendusliikmena, Kert Kingo Kalle Grünthali asendusliikmena ning Hanno Pevkur ja Vilja Toomast. Lauri Läänemets puudus. Kutsutud olid ka Justiitsministeeriumi avaliku õiguse talituse nõunik Mariko Jõeorg-Jurtšenko ja riigi valimisteenistuse nõunik Mihkel Pilving.
Komisjoni istungil ma teavitasin komisjoni, et seda eelnõu on arutatud vägagi pingsalt, uurivalt ja

tugevasti, sellepärast, et sellega on kiire. Tegemist on Euroopa Liidu aktiga, mille jõustumise tähtaeg on järgmise aasta algus. Ma ütlesin ka samad sõnad, mis Katri Raik täna siin puldis ütles: meile ei anta andeks olukorda, kui me võtame asju vastu kiirustades ja kaalutlemata. Kõnealune rakendusakt ongi tekitanud rohkem küsimusi, kui seletuskiri on suutnud vastuseid anda. Me ei tohi kiirustada. Tuleb aeg maha võtta, mõningad momendid üle käia, selgust saada ja siis teise lugemisega edasi minna.
Hanno Pevkur küsis seepeale, kas selline ootamatu ettepanek on ajendatud Keskerakonna fraktsiooni võimalikust soovist anda mittekodanikele õigus anda allkiri kodanikualgatuse toetamise avaldustele, nagu see Euroopa Liidu määrus ette näeb. Ma vastustasin seda ja ütlesin, et kindlasti see ei tähenda seda. Ja kui päris aus olla, siis Euroopa Liidu määrusest see mitte kuidagi ei tulene, sest see kodanikualgatuse määrus käsitleb ainult Euroopa Liidu kodanikke. Me ei saa rääkida mittekodanike toetusallkirjade saamisest või selles suunas liikumisest.
Erkki Keldo küsis, kas dispuuti nõuaks see osa, mis puudutab 16-aastaste õigust kodanikualgatust toetusavaldusele allkirja andmisega toetada, või on eelnõus ka muid küsimusi tekitavaid asjaolusid. Ma vastasin selle peale, et kindlasti on eelnõus piisavalt asjaolusid, mille mõju tuleb vajadusel veel korduvalt hinnata. Kiirustamist meile andeks ei anta.
Lõpuks langetasime menetluslikud otsused. Ma tegin ettepaneku teine lugemine katkestada. Selle poolt olid Marek Jürgenson, Kalev Kallo ja Kert Kingo, ma ise, vastu olid Erkki Keldo, Hanno Pevkur ja Vilja Toomast, erapooletuid ei olnud. Ma tegin ettepaneku määrata muudatusettepanekute tähtajaks 3. detsember 2019, mille poolt olid Marek Jürgenson, Kalev Kallo, Kert Kingo ja Paul Puustusmaa, vastu olid Erkki Keldo, Hanno Pevkur ja Vilja Toomast, erapooletuid ei olnud. Sellega oli komisjoni istung läbi. Aitäh!

10:47 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Ettekandjale on ka küsimusi. Hanno Pevkur, palun!

10:47 Hanno Pevkur
Aitäh, hea istungi juhataja! Hea komisjoni esimees! Jah, selline debatt meil oli. On täiesti arusaamatu, et kui komisjonis ühel istungil kõik komisjoni liikmed *in corpore* toetavad seda, et teine lugemine lõpetada, siis järsku erakorraliselt paneb komisjoni esimees ette selle uuesti päevakorda võtta. Tekkis küsimus, miks ikkagi, ja ega me ei sellele vastust ei saanud. Kas sa nüüd avalikustad tegeliku põhjuse? Ja muudatusettepanekute tähtaeg ei ole kümme päeva, nii nagu kodukord reeglina ette näeb, vaid on ettepanek teha lühemalt. Ma saan aru, et koalitsioonil on soov see seadus siiski veel enne jõule vastu võtta, aga mingil kujul muudetuna. Mis kujul, seda täna siin otsust tegema hakkavad Riigikogu liikmed ei tea. Kas sa valgustaksid olukorda? Kui see ei ole seotud Keskerakonna sooviga hõlmata ka mittekodanikke, siis kas see on seotud kultuurikomisjoni probleemiga, mis on tekkinud seoses ühiskonnaõpetuse eksami ja kodakondsusega?

10:48 Paul Puustusmaa
Aitäh, Hanno! Tegelikult ma ka komisjoni istungil ütlesin, et väide, et kõik olid seaduseelnõuga nõus, päris tõele ei vasta. Oli ka vastuolijaid, ma ise personaalselt olin samuti vastu. Aga küsimus on laiem sellepärast, et on terve rida küsimusi, mis vajavad veelkordselt kaalumist. Ma ei saa öelda, et me eelnõus, mis on ju valitsusest tulnud, kindlasti muudatusi teeme. Aga siin on küsimusi, mis on vaja mitme nurga alt veel kord läbi kaaluda. Seda juba ainuüksi seetõttu, et seletuskiri ja ka ametnikud ei ole andnud piisavaid vastuseid. Ma tuletan meelde, et tegemist on rakendusaktiga. Määrus, see rakendusakt, mida me täna arutame, jõustub tegelikult vastavalt seadusele. See rakendusakt käsitleb kolme momenti. See käsitleb lastele poliitiliste õiguste andmist, määrab toetusavaldusi kontrollivaks asutuseks Siseministeeriumi ja paneb veebipõhise toetusavalduste kogumise üksiksüsteemi vastavuse tõendamise ülesanded Andmekaitse Inspektsioonile. Need on need kolm asja. Ja neljas punkt on ka: selle määruse rakendamisega seoses tunnistatakse eelmine määrus kehtetuks.
Need neli punkti iseenesest nagu ei ole väga keerulised. Me komisjonis arutasime, kas võiks olla probleemi Siseministeeriumiga või mitte. Küsiti, miks ikkagi Siseministeerium. Aga me jõudsime komisjonis järeldusele, et Siseministeerium ei ole probleem. Samas on tegelikult hindamata selle seaduse mõju, selle määruse rakendamise mõju meie õigusruumis. Euroopa Liidust tulevad mingisugused algatused, kas on ikkagi põhjendatud, et me kaasame lapsi sellesse otsustusprotsessi? Sellest siin räägitud otseselt ei ole. Küsimus on selles, et selles määruses endas on punkt 7, mis ütleb

niimoodi, et asjakohane on kehtestada algatuse toetamiseks vajalik vanusepiir. Kõnealune vanuse alampiir peaks vastama Euroopa Parlamendi valimisteks kehtestatud valmisõiguslikule eale. Ja see valmisõiguslik iga on meil teatavasti 18 eluaastat.
Siin võivad tõusta muudki küsimused, mis on tegelikult vaja veel kord läbi kaaluda. Aga ma arvan, et kindlasti tuleks veel arutada põhimõttelist poliitilist otsust, kas kiskuda lapsi poliitikasse. Oma olemuselt see võib-olla pole väga õige samm. Sellega me oleks jälle paavstist paavstim. Tuletame meelde, läheme natukene ajas tagasi: lastele poliitiliste õiguste andmine on meil üsna värske probleem. Me ju mäletame, et 1960–1970ndatel aastatel oli valimisiga veel kõrgem kui 18: oli 20, 21, 25 aastat. Siis aga toimusid revolutsioonilised muudatused. 1960–1970ndatel leidsid maailmapoliitikas aset väga suured muudatused seoses vasakpoliitika õitsenguga, sotsiaaldemokraatia õitsenguga. Siis tõepoolest hakkasid kõik riigid aplaava korras valimisiga alandama. Vägagi kiiresti mindi praktiliselt üle maailma poliitilisi õigusi laiendades üle sellele, et valimiseaks kehtestati vähemalt 18 eluaastat. Sinna jäi see püsima paarikümneks aastaks. Aga nüüd, 21. sajandil on üles tõusnud teema, et seda piiri võiks veelgi alandada. Kas see on põhjendatud või mitte? Ma tuletan meelde, et maailmas on üle 200 riigi, lastele on valimisõigus antud ainult 12 riigis. Euroopas on neli sellist riiki ja me oleme taas paavstist paavstim – nende nelja riigi seas on ka Eesti. Need on poliitilised otsused, loomulikult meie siin kõik otsustame seda. Aga need küsimused on üleval ja need vajavad kaalumist.

10:52 Aseesimees Siim Kallas
Hanno Pevkur, teine küsimus, palun!

10:52 Hanno Pevkur
Aitäh! Hea Paul! Euroopa õiguse ülevõtmisel Eestis on selged reeglid. Esiteks, sinna ei saa midagi juurde pookida. Ma loodan, et teil ei ka ole plaani midagi sinna juurde pookida. Teiseks, tegemist on määrusega ja määrus on niikuinii otsekohalduv. Kolmandaks, sa ütled praegu, et siin on mingid mõjud hindamata. Aga selle määruse vastuvõtmisele Euroopa Liidus on kindlasti eelnenud väga pikk protsess, milles on ka Eesti eksperdid osalenud ja neid mõjusid hinnanud. Nii et mina loen siit välja seda, et a) kas sa lihtsalt praegu ajad meile kärbseid pähe mingisuguses ebamäärases arusaamises, et on vaja veel mõjusid hinnata, mis on ammu tehtud, või b) te soovite ikkagi lisada sinna midagi, mis sellega kuidagi kokku ei käi. Ja c) ma loen siit välja, et te lihtsalt ei usalda Vabariigi Valitsust, kes on selle määruse rakendamise siia parlamenti toonud. Millise variandi sa valid?

10:53 Paul Puustusmaa
Aitäh, hea Hanno! Ma olen alati hinnanud sinu küsimuste teravust – see on meeldiv ja nendele on põnev vastata. Aga valitsuse usaldamatuse küsimusele ma andsin sulle juba komisjonis vastuse, sa küsisid seda ka seal. Ma saan kinnitada, et kindlasti ei ole tegemist valitsuse tegevuse usaldamatusega – kaugel sellest. Mis puutub soovi midagi juurde pookida, siia ma kinnitasin sulle, et mitte midagi ei ole plaanis juurde pookida. Kuigi jah, muudatuste esitamise tähtaega on natukene veel ees ja ega ma ei saa ju välistada, et keegi miskit tahab juurde pookida. Ma seda välistada ei saa, aga minu teada mingit suurt pookimissoovi ei ole. Ent nagu ma ütlesin, on lihtsalt küsimusi, mis vajavad natukene selgemaid vastuseid. Me püüame need saada, ja kiirendatud korras.
Sa viitasid õigesti, et tegemist otsekohalduva määrusega ja see hakkab kehtima nii või naa. Tõepoolest, mis siis saaks, kui meie seda rakendusakti käsitlevat seadust vastu ei võta? Tõsi, jaanuaris peaks see hakkama kehtima ja sellest on ka tingitud meiepoolne protsessi kiirendamine. Kui me seda rakendusakti heaks ei kiida, siis põhimõtteliselt jääb kehtima eelmise määrusega kehtestatud kord. Siseministeerium mitte kuskile ei kao, see on endiselt kontaktpunktiks. Küsimuseks jääb muidugi see, kas siis lapsed on kaasatud või mitte. Selles olukorras lapsed kaasatud ei oleks.
Aga see ei tähenda, et me ei peaks seda õigusakti vastu võtma. Euroopa Liit ootab meilt konkreetset sisendit, mis on meie seisukoht selle uue määruse osas. Selle me anname ja ma usun, et me anname selle ka õigeks ajaks ehk siis enne jaanuari 2020. Aitäh!

10:55 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Nüüd on võimalus avada läbirääkimised ja läbirääkimisteks soovi on. Esimene sooviavaldaja on Lauri Läänemets sotsiaaldemokraatide fraktsioonist.

10:56 Lauri Läänemets

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Kuulan mina seda arutelu ja ei suuda ära imestada, kuidas võib Eesti Vabariigi Riigikogus niimoodi alahinnata Eesti noori. Mina ei mäleta, et kui me seda eelnõu esimest korda komisjonis arutasime, siis oleks mingisuguseid selliseid probleeme tõstatunud. Ma saan sellest teha järelduse, et EKRE kas oma fraktsiooni koosolekul või kuskil mujal on asja arutanud ja jõudnud järeldusele, et Eesti noored ei ole pädevad ega suuda ise mõelda. Kui me räägime vanusest 16+, siis me ei räägi lastest, me räägime noortest inimestest. Ma olen ise ka kunagi nende teemadega kokku puutunud. Ma mäletan, et kui noorteühenduste liit ja väga paljud teised Eesti noored seisid selle eest, et kohalikel valimistel saaks 16-aastaseks saanuna valimas käia, siis kõlas väga palju arvamusi, et no mida need noored teavad, mida nad oskavad millegi kohta arvata.

Aga ma tahan meenutada ühte asja: seesama Riigikogu on teinud Eestis sellised seadused, et see noor, kes on 9. klassis – ja 9. klassis enamik noori on 16-aastased –, peab tegema oma elu valiku. Sa pead 16-aastaselt tegema oma elu valiku. Sa pead sisuliselt tegema otsuse, kas sa lähed seda teed, et omandad kutsehariduse, või sa lähed seda teed, mis viib gümnaasiumisse ja ülikooli. See otsustab sinu elus kõik, see on su elu olulisimaid valikuid. Ja siis me seame kahtluse alla, kas noored suudavad nagu millegi kohta midagi arvata. Noh, kohalike omavalitsuste valimise puhul on tegelikult väga lihtne, eks ole. Seal ju põhilised teemad on sellised, kas me teeme mingi tee korda või ehitame uue koolimaja. Iga inimene teab, mis tema jaoks on olulisem, ja seda arvamust suudetakse ka väljendada – vahet ei ole, kas sa oled 16-aastane või 17-aastane. Ma väidan, et seda suudavad ka 15-aastased noored.

Praegusel juhul me ei räägi isegi valimistest, me räägime sellest, et noored võiks arvamust avaldada mingites küsimustes. Ja kahelda seda, et noorel inimesel ei ole oma arvamust, et noor inimene ei suuda ühiskonna asjades kaasa mõelda – väga kurb, väga kurb. Ühesõnaga, minu ja teiste sotsiaaldemokraatide üleskutse ja meie ettepanek on: ärme kahtleme Eesti noortes! Meie noori tuleb julgustada, meie noori tuleb toetada, meie noori tuleb võimestada. Kui meil Riigikogu liikmetena on võimalik sellesse oma panus anda ja seda kuidagi välja näidata, siis me peame seda tegema. Aitäh!

10:59 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Hanno Pevkur, palun, Reformierakonna fraktsiooni esindajana!

10:59 Hanno Pevkur

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Ma arvan, et küsimus ei ole täna selles, kas selle eelnõu menetluse peaks teisel lugemisel katkestama või mitte. Siin on taga midagi, mida Riigikogu liikmed või vähemalt suur osa Riigikogu liikmetest ei tea. Kui vaadata selle eelnõu sisu, siis näeme, et seal on ainult üks sisuline paragrahv: kas kodanikualgatust võivad toetada ka vähemalt 16-aastased või ainult vähemalt 18-aastased. Rohkem sisu ei ole. See on Euroopa Liidu tasandil kõikide liikmesriikide vahel läbi vaieldud, mõju on hinnatud ja on leitud, et oleks mõistlik anda noortele võimalus kodanikualgatust toetada. See ei ole õigus seaduseelnõu teha, see ei ole õigus mingisugust referendumit nõuda, see on õigus kodanikualgatuse toetamisega mingitel teemadel sõna võtta. Me oleme Eestis andnud mitmesuguseid õigusi noortele varemgi. Ja nüüd äkki viimasel minutil tuleb komisjonis lauale midagi sellist, mida seal varem laual ei olnud. Isegi küsimusi ei olnud – ei olnud esimesel lugemisel siin saalis, ei olnud algul ka komisjonis teise lugemise ettevalmistamisel. Siis aga lihtsalt lae vasakust nurgast järsku tekib komisjoni päevakorda täiendus, mida algses väljasaadetud päevakorras ei olnud. Meil on justkui vaja veel mõjusid hinnata. Mis mõju te hindate kaheksa päeva jooksul? Kas 2. detsembriks saame targemaks? Kes see hindab? Kas põhiseaduskomisjon on andnud Riigikogu õigus- ja analüüsiosakonnale ülesande, et hinnake mõjusid? Ma ei mäleta, et me oleks andnud.

See on selles mõttes tobe põhjendus, et üldiselt aitab nii komisjonides kui siin saalis edasi see, kui on ausalt välja öeldud, mida tahetakse teha. Praegu ei saa mitte keegi aru, mida me siin teeme. Me hakkame eelnõu menetlemist katkestama, kuigi ühtegi vastuargumenti ei olnud. Mitte ühtegi! Meil on vaja veel mõjusid hinnata, midagi on ebaselge. Mis asi see on? No ei ole ju, Paul ja teised EKRE liikmed ka, ei ole neid argumente!

Praegu ei ole küsimus selles, kas olla vastu sellele katkestamisele või mitte. Küsimus on põhimõttes, kuidas me Riigikogu saalis otsuseid langetame, kuidas need tekivad. Nii väikeses asjas järsku tekitada palju kära mitte millestki – arusaamatu!

Ma tõesti väga loodan, et selle kaheksa tööpäeva jooksul, mis on antud muudatusettepanekute tegemiseks, ei tule välja midagi sellist, mis tähendaks püüet nööbile pintsak külge õmmelda. Ma väga

loodan! Sest kui te seda teete, siis esiteks see läheb vastuollu Euroopa Liidu õigusaktide ülevõtmise protseduuriga. Ja teiseks, kui koalitsioon lihtsalt on kokku leppinud, et me ei langeta kodanikualgatuse õiguse iga 16 aastale, siis öelge see Eesti noortele ka avalikult välja. Öelge siis noortele välja, et valitsuskoalitsioon ei toeta seda, et noortel oleks rohkem algatusõigust, et 16-aastased saaksid ise midagi otsustada. Muud põhjust seal ei ole.
Nagu ma ütlesin, tegemist on määrusega, mis on otsekohalduv. Ses mõttes on lihtsalt kurb ja arusaamatu, et me täna peame siin suures saalis seda teemat niimoodi arutama. Ja koalitsioon tõi põhiseaduskomisjoni istungile hääletuseks kohale inimesed, kes seal esimese lugemise ettevalmistamisel ja ka algselt teise lugemise ettevalmistamisel ei olnud. Sinna toodi hääletama härra Kallo ja proua Kingo. Natukene nukker värk, muud midagi. Jõudu!

11:03 Aseesimees Siim Kallas
Tarmo Kruusimäe Isamaa fraktsiooni nimel. Palun!

11:03 Tarmo Kruusimäe
Hea aseesimees, minu teada on teine lugemine ja siin ei võeta sõna fraktsioonide nimel.

11:04 Aseesimees Siim Kallas
Õigus, kõik võivad sõna võtta! Tõsi!

11:04 Tarmo Kruusimäe
Aitüma täpsustamast! Ma esindan enda arvamust. Eelkõneleja just ütles, et väga kurb on. Ei ole kurb! Väga hea on, mõned asjad tulebki sirgeks rääkida. Millegipärast on meil – keegi seda ei usu muidugi – kaupmehed tulnud välja sellise mõttega, et alkoholivaba õlu on saatanast ja see on vaja võrdsustada alkoholiga. Energiajook on meil ka saatanast ja seegi on vaja võrdsustada alkoholiga. Alla 18 ei ole seda võimalik saada. See on kestnud juba päris jupp aega. Ma ei usu, et kaupmehed ise tulid selle mõtte peale, et on toodetud mingi alkoholivaba vedelik, aga me ei taha seda mitte kuidagi kellelegi müüa, kaasa arvatud noortele. See on ilmselgelt kompromiss, mis on tehtud seoses alkoholireklaamiga. Samas teisalt me ütleme, et kui sa oled 16-aastane inimene, siis oled sa juba suur, oled otsustusvõimeline. Sina võid otsustada ja valida meile kohaliku omavalitsuse, aga kui 17 ja poole aastane kahe lapse ema läheb enda abikaasale ostma lihtsalt ühte pudelit energiajooki, siis on ta veel laps. Laps, oota veel, see aeg on kiire tulema! Aeg tuleb, maa ja mere pääl silm mõnda seletab. Mida ta seletab? Me oleme meeletult kahepalgelised. Toetame siis üks hetk jalad tugevalt vastu maad ja ütleme, kuhumaani on inimene laps, kustmaalt on inimene noor. Noorsootöö seadus ütleb, et vanuses 7–26 inimene on noor. Meil on küsimusi üles kerkinud – seda juhtumisi minu eestvedamisel – ka elatise maksmisega seoses: kuhumaani on inimene laps, kustmaalt alates noor. Hea töökaaslane Riina Sikkut ütles, et võib-olla me peaksime lähtuma sotsiaalsüsteemi praktikast. Lastepolikliinikus on vastu võetud kuni 14. eluaastani. Sellest edasi võiks last käsitada juba noorena. Praegu on meil vanusepiirid 18, 16 ja 14. Noortele tundub tegelikult alandav, kui keegi ütleb 17-aastasele, et sa oled veel laps. Meenutage enda 16. või 15. eluaastat, mis tunne see oli!
Täna me siin saalis arutame, kas me anname neile selle kodanikuõiguse või ei anna. See on hea võimalus see asi sirgeks rääkida. MTÜ-des osalemisega seoses on ka see küsimus tegelikult üles kerkinud. Meie rahvaalgatus aga on juba ette ära lörtsitud. Igaüks muudkui teeb rahvaalgatus.ee lehel rahvaalgatuse. Näiteks Põieõie lasteaeda on vaja liivakasti natukene liiva, sellele korjatakse 23 toetushäält ja siis lüüakse see kohalikule omavalitsusele lauale – see on rahva tahe. Ei ole!
Jõuame siin saalis kasvõi selle komisjoni kaudu seisukohale, kustmaalt alates on inimene noor. Mina arvan, et 14 täis saanud inimene on noor. "Olen kolmeteistkümneaastane" oli üks teatrietendus ja see rääkis 13-aastastest. No mida need tited, 13-aastased, siis räägivad sellest, mis saab, kui nad aasta pärast saavad nooreks? Meil aga on laps selline igikestev staatus. Kui maimuke sünnib, on ta laps-laps-laps, ja siis saab kohe täisealiseks. Vahepeal ta võib muidugi autojuhiloa saada, võib liituda mõne Kaitseliidu organisatsiooniga, loomulikult saab hääletada kohaliku omavalitsuse valimisel.
Paneme mingid väärtused paika! Kas kaheksa päeva jooksul jõuab? Jõuab! Jõuab isegi vähema aja jooksul, kui me istume maha ja kui meil on olemas üks asi: see on tahe. Kui meil on tahe midagi muuta, siis me teeme selle ära. Kui meil on aga tahe eristuda, siis me suudame ka väga hästi eristuda. Mina teen ettepaneku, et 15-aastaseks saanud inimene on noor – lihtsalt sellepärast, et eristuda. Aga kui me

oleme valmis kompromissiks, siis tehke ettepanekuid. Toetan! Noori tuleb käsitada alates 14. eluaastast täisväärtuslike inimestena. Aitäh!

11:08 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Kas me nüüd ei läinud selle teemaga liiga avara maastiku peale? Praegu on meil käsitlemisel Vabariigi Valitsuse algatatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse "Euroopa kodanikualgatuse kohta" rakendamise seaduse eelnõu. Kas me sellega suudame lahendada küsimuse, kes on noor ja kes ei ole? See on väikene küsimus. Aga kellel saab olla midagi selle arutelu vastu. Ja tõepoolest, mitte fraktsiooni esindajad, vaid kõik võivad sõna võtta. Henn Põlluaas, palun! Hanno Pevkur tahab protseduuri kohta midagi küsida.

11:09 Hanno Pevkur

Ma oleks tahtnud repliiki öelda. Kuna härra Kruusimäe mainis kohe oma sõnavõtu alguses mind, siis ma tahan öelda ainult ühe lause stenogrammi huvides: minu arvates kodanikualgatuse toetuseks allkirja andmise õiguse võrdlemine õigusega alkoholi osta ei ole kõige kohasem. Aitäh!

11:09 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Aga katsume kuidagi selle arutelu kitsendada selle eelnõu piiridesse. Härra Põlluaas, palun!

11:09 Henn Põlluaas

Aitäh! Kahtlemata maailm muutub ja muutuvad ka noored. Tõenäoliselt teab tänapäeva 18-aastane noor või isegi noorem maailma asjadest ja sellest, kuidas erinevad protsessid toimuvad, oluliselt rohkem kui 50 aastat või 100 aastat tagasi 21-aastane noor. See on paratamatus. Maailmapilt on tänu tehnoloogia arengule lihtsalt sedavõrd avardunud. Aga küsitavusi on ikkagi väga palju. Kas noored tõesti on valmis selleks vastutuseks, mille valimis- ja hääleõigus neile annab? Ühtepidi tundub ju tõesti, et see on põhjendatud, viime aga seda piiri allapoole, aga teistpidi, kuskil peab ju olema ikkagi see mõistlik piir. Kui me ei usalda noori, kes on alla 21, alkoholi ostma või kasiinos käima, aga samas anname neile õiguse valida 18-aastaselt Riigikogu ja sel moel rahvasaadikute kaudu rääkida kaasa riiklikult tähtsate küsimuste otsustamisel, siis tunduvad siin küll olevat üsna suured käärid. Aga need käärid lähevad veelgi suuremaks, kui me meenutame mõne aasta tagust otsust anda alates 16. eluaastast õigus osaleda kohaliku omavalitsuse valimistel. Meil oli sellele väga suur – ma ei oska nüüd öelda, kas just väga suur, aga üsnagi tugev – noorte toetus. Nad olid organiseerunud, nad olid väga aktiivsed, võtsid kontakti kõikide Riigikogu fraktsioonidega, võtsid avalikkuses sõna, et see samm ära tehtaks, ja Riigikogu võttiski selle otsuse vastu: ka 16- ja 17-aastased said õiguse hääletada kohalike omavalitsuste valimistel.
Aga ma tulin siia pulti selleks, et seoses sellega rääkida ühest isiklikust kogemusest. EKRE ei toetanud seda otsust, sest me leidsime, et 16-aastased ei ole siiski piisavalt poliitikaga kursis. Nendel ei ole piisavat huvi – ma räägin enamikust, kindlasti on erandeid – süveneda nendesse küsimustesse. Mind kutsuti pärast selle seaduse vastuvõtmist ühele dispuudile, kus olid selle otsuse toetajad ja vastased. Seal osalesid ka nende aktiivsete noorte esindajad – just need, kes selle otsuse eest väga tulihingeliselt võitlesid ja kelle puhul võis eeldada, et nad on kompetentsed kõikides nendes küsimustes, mille eest nad seisavad. Mulje oli kahjuks risti vastupidine. Loomulikult, kõik need argumendid, mis nad esile tõid, olid väga ilusad. Aga ma esitasin neile ühe väga lihtsa kontrollküsimuse, mis puudutas kohalikke valimisi: oletame, et kohalikus omavalitsuses on keegi kandidaat, kes lubab teile kõikvõimalikke ilusaid asju – ja ma loetlesin neile terve rea selliseid asju, mis ei ole üldse kohaliku omavalitsuse kompetentsis, mis on Riigikogu otsustada –, oletame, et see inimene lubab teile neid ja neid ja kolmandaid, neljandaid, viiendaid asju, kas te hääletaksite tema poolt? Ja nad kõik olid hurraaga valmis toetama seda inimest, kes sisuliselt nagu valetas neile. Sisuliselt valetas, sest need asjad ei ole kohaliku omavalitsuse kompetentsis! See näitab tegelikult seda, et kui noored, kes kõige aktiivsemad olid, kes kõige tulihingelisemalt ja valjuhäälsemalt nõudsid hääletamisõigust, tegelikult ei tea sisulisi asju, siis on üsna asjatu loota, et ülejäänud noored – nemad, keda küsitluste järgi tegelikult ei huvita ei kohalik ega ka laiem poliitika – üldse midagi teavad. Nii et ma leian, et selline valimis- ja hääletamisõiguse piiri allapoole viimine lihtsalt mingisuguste ilusate loosungite taustal head villa küll ei anna. Aitäh!

11:15 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, läbirääkimisteks rohkem soovi ei ole, seega loeme läbirääkimised lõppenuks. Meil on juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 74 teine lugemine katkestada. Muudatusettepanekuid seni ei ole esitatud, küll aga on võimalik neid esitada 3. detsembriks kell 17.15-ks. Vastavalt kirjatähele on teine lugemine katkestatud. Istung on lõppenud. Aitäh!

Istungi lõpp kell 11.16.